

*О.А. Пугач, асистент кафедри
фінансів і банківської справи
Полтавського національного технічного
університету імені Юрія Кондратюка*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПОШИРЕННЯ СИСТЕМНИХ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Досліджено проблему поширення системних загроз економічній безпеці України. Проаналізовано фактичні значення індикаторів економічної безпеки держави, на основі чого виявлено системні та додатково накопичені загрози економічній безпеці. Здійснено оцінювання впливу макроекономічних диспропорцій на конкурентоспроможність національної економіки.

Ключові слова: економічна безпека держави, загрози, системні загрози, національна економіка, забезпечення економічної безпеки.

Вступ. В умовах ситуації, що склалася в економіці України під тиском як економічних, так і неекономічних чинників, відбувається критичне зростання рівня загроз економічній безпеці національної економіки насамперед у зв'язку з виникненням додаткових, принципово нових для України викликів. Поширення системних загроз внаслідок наявності значної кількості макроекономічних диспропорцій перешкоджає реалізації національних інтересів у економічній сфері, справляє дестабілізуючий вплив на розвиток національної економіки та її конкурентоспроможність.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Виявлення загроз економічній безпеці України та оцінювання їх впливу на стан економічної безпеки національної економіки здійснюється за кожною складовою системи економічної безпеки шляхом співставлення індикаторів безпеки, визначених у Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України (фактори прямого впливу), з їх характеристичними значеннями – кількісними величинами, порушення яких викликає несприятливі або загрозливі тенденції в економіці.

Наявність значного відхилення від критичного значення свідчить про позитивний або негативний вплив на значення субіндексу певної складової економічної безпеки (не відповідає задовільному значенню – небезпечна зона, відповідає – безпечна зона). При наявності відхилення фактичного значення індикатора від його критичного значення формується абсолютно небезпечна зона безпеки.

Опрацьований масив статистичної інформації дозволив визначити фактичні значення індикаторів економічної безпеки України за період з 2000 року по 2014 рік, яких у методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України 2013 року передбачено 128, згрупованих за дев'ятьма складовими економічної безпеки.

79 зі 128 індикаторів економічної безпеки України, що становить 61,7 % від загальної їх кількості, мають у 2014 році фактичні значення нижчі за граничне значення ($u_{\text{небезп}}$), тобто вказують на наявність потенційних та реальних загроз під впливом яких формується небезпечна зона безпеки (нижче 0,4, або 40 % оптимального значення).

Відхилення від критичної межі ($u_{\text{крит}}$) фактичних значень 40 (або 50,6 %) із зазначених індикаторів вказує на наявність відповідних реальних загроз економічній безпеці національної економіки та впливає на формування мінімального або абсолютно небезпечного рівня економічної безпеки.

Визначені загрози можна класифікувати не лише за сферами виникнення та ймовірністю реалізації (реальні чи потенційні), а й за місцем виникнення (зовнішні чи

внутрішні), терміном дії, тривалістю деструктивного впливу, ступенем небезпеки та іншими ознаками запропонованими в багатокритеріальній класифікації загроз на рис. 1.5.

Найбільший деструктивний вплив на макrorівні в умовах сьогодення справляють загрози, пов'язані з руйнуванням виробничого потенціалу національної економіки, які призводять до порушення зв'язків в системі економічної безпеки України та, як наслідок, незворотних змін, пов'язаних із структурними змінами в ній.

Падіння індексу промислової продукції України протягом у 2013 році й 2014 році на 4,3 в.п. та 10,1 в.п. відповідно є додатково набутою загрозою економічній безпеці національної економіки, яка виникла головним чином, в зв'язку зі зменшенням виробництва кам'яного та бурого вугілля в січні-жовтні 2014 році на 22,9 % порівняно з відповідним періодом 2013 року в результаті бойових дій на сході країни, де зосереджено 80 % виробничих потужностей вугільної галузі.

Значний рівень впливу даних загроз підсилюється існуванням системних загроз економічній безпеці України в зв'язку з накопиченням великої кількості макроекономічних диспропорцій.

Вплив системних загроз проявляється у зниженні конкурентоспроможності економіки України внаслідок інтенсивного типу економічного розвитку, про що свідчать дослідження міжнародних рейтингових агенцій: за індексом глобальної конкурентоспроможності Світового банку – 76 місце серед 148 країн світу (зменшення на 11 позицій у 2014 році порівняно з 2013 роком), за індексом легкості ведення бізнесу – 112 місце, за рівнем свободи економіки – 162 місце.

Висновки. За результатами комплексного оцінювання фактичних значень індикаторів економічної безпеки України виявлено критичну вразливість національної економіки перед низкою зовнішніх і внутрішніх викликів, у зв'язку з неготовністю протистояти сучасним макроекономічним деформаціям та багаторічним поглибленням кризових явищ унаслідок суперечливості державної економічної політики попередніх періодів та відсутністю ефективного реформування національної економіки, спрямованого на стимулювання модернізаційних зрушень і поліпшення макроекономічних балансів.

Література

1. *Стратегія національної безпеки України [Електронний ресурс] / Указ Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015 // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/287/2015#n14>.*
2. *Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [Електронний ресурс] / Наказ Мінекономрозвитку України від 29.10.2013 р. № 1277 // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: <http://me.kmi.gov.ua/>*
3. *Міжнародне безпекове середовище: виклики та загрози національній безпеці України / Б.О. Парахонський, Г.М. Яворська, О.О. Резнікова; за ред. К.А. Кононенка. – К.: НІСД, 2013. – 56 с.*
4. *Сухоруков А.І. Врахування динамічних зв'язків у системах економічної безпеки / А.І. Сухоруков // Стратегічна панорама. – 2009. – № 2. – С. 115–129.*
5. *Non-Traditional Security Threats and Regional Cooperation in the Southern Caucasus / ed. by Mustafa Aydin. Amsterdam et. al: IOS Press, 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ebooks.iospress.nl/Download/Pdf/25365>*